

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.353

28 de novembre del 2017

SUMARI

- 1 Ricard Fité ► Així ha canviat el català
- 2 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: enjuntar
- 3 Felip Gumbau Morera ► ¿Per què és inevitable l'ortografia?
- 4 Albert Pla Nualart ► Encara que s'amagui, hi ha 'li' inanimats i 'hi' animats
- 5 Maria Cucurull ► Entrevista a Marcel A. Farinelli
- 6 Rudolf Ortega ► “En español, por favor”
- 7 Bernat Joan i Marí ► Francesc de B. Moll: el rescatador de mots
- 8 J. Leonardo Giménez ► Estar tret i estar posat
- 9 Eugeni Gregori Climent ► “Parlar de llengua com a signe d'identitat és un senyal que estem en un procés d'extinció”

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Així ha canviat el català

Ricard Fité Coordinador lingüístic de l'edició en català d'*El Periódico de Catalunya*

El Periódico de Catalunya, 04/11/2017

<http://www.elperiodico.cat/ca/mes-periodico/20171104/aixi-ha-canviat-el-catala-6398063>

► Il·lustració de Leonard Beard

En vint anys, a la llengua catalana li han passat moltes coses, com a mínim institucionalment. Recapitem, per situar-nos. El 1995, dos anys abans de la sortida d'*El Periódico* en català, apareix la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), llargament esperat. Tan esperat, que va tenir temps d'incorporar unes quantes llicències que els mitjans de comunicació en català s'havien permès d'adoptar per dotar el model de llengua periodística d'alguns recursos per fer més curta la distància entre el català permès (ortodox, normatiu, estrictament fabrià) i el català real (evolucionat, amb aportacions col·loquials genuïnes però no sancionades oficialment).

L'edició en català del diari va néixer, doncs, en un context en què el català periodístic ja disposava d'un coixí estilístic, uns referents que es van anar forjant des del començament de la Transició, amb l'aportació dels diaris en català de l'època (*Avui*, *Diari de Barcelona*, *El Punt*, *Regió7*, etc.) i especialment de la producció bàsicament oral d'uns quants anys de TV-3 (nascuda el 1983), durant els quals les aportacions a la futura actualització del diccionari van ser constants.

Eren els temps en què un grup de lingüistes vinculats amb els mitjans es van aplegar a l'entorn d'una associació anomenada Grup d'Estudis Catalans (GEC) (un nom i una sigla que recordaven, amb una certa intencionalitat, els de l'IEC i la Gran Enciclopèdia Catalana, respectivament) i que van gosar aplegar en el llibre col·lectiu *El barco fantasma* tot de propostes que en aquell moment van ser titllades de molt gamberres però que el pas del temps les ha anat fent fins i tot normatives.

El DIEC ens dona la raó

En la redacció del *Llibre d'estil d'El Periódico*, publicat el desembre del 2002, vam mirar de concretar aquesta tradició, i la vam ampliar, tot diferenciant en les seves entrades les que eren normatives de les que no ho eren. I l'esforç es va veure recompensat l'any 2007 amb la segona edició del DIEC, en la qual ben bé la meitat de les nostres llicències van deixar de ser-ho per passar a ser normatives.

A tall d'exemple, vegem-ne unes quantes: bodi, ciutadania, dessuadora, enervar, estressar, glamur, imbatibilitat, impactar, lentilla, lífting, llegendari, migcampista, mitjapunta, nominar, pas zebra, patrullera, personal, polítleg, prestància, privacitat, progre, rastrejar, realitzador, segellar, senderista, urbanita, verduleria, xat, zàping.

Tots aquests termes, que no figuraven al DIEC dotze anys abans, hi van aparèixer a la segona edició, i aquesta novetat dotava de sentit el criteri d'actualització, en general compartit per la majoria dels lingüistes dels mitjans, segons el qual el model de llengua del periodisme no ha d'anar escrupolosament a remolc del diccionari, sinó que més aviat, i precisament amb la voluntat de reflectir els usos reals, els ha de vehicular i presentar com a propostes per ampliar el corpus normatiu.

Un diccionari ampliable

Avui dia el DIEC, consultable en línia, té molt més fàcil la incorporació de nous termes sense esperar l'edició en paper. Per això des d'*El Periódico* continuem

insistent a donar per vàlides paraules que encara no hi figuren, convençuts que un dia hi seran.

Els exemples següents poden sorprendre més d'un lector no versat en qüestions lingüístiques, però el cas és que al DIEC2 en línia no hi trobareu: afició ('conjunt d'aficionats'), alcaldable, apoltronar-se, avassallar, cabrejar-se ('enfadarse'), col·laboratiu, cuidador, culpabilitzar, demonitzar, desaire, empollar, esnifar, esperpent, extraïble, farragós, flipar, forrar, ganxo ('atractiu'), garrafal, hostiar, infografia, longeu, medicalitzar, nano, pillo, presidenciable, primar ('donar una prima'), publireportatge, puro, quartfinalista, recapacitar, represaliar, rondo ('exercici d'entrenament amb pilota'), tragar, visteta i xatejar. I no ens allarguem més, però ho podríem fer.

La sintaxi conflictiva

La batalla per l'ampliació del diccionari ha transcorregut paral·lela a una altra, la de la sintaxi. Mentre vam estar dècades i dècades esperant l'aparició de la nova gramàtica de l'IEC, que ampliés les de Pompeu Fabra (l'última, pòstuma, revisada per Joan Coromines, datava del 1956), les discussions sobre la necessitat de revisar les qüestions controvertides de la sintaxi van estar a l'ordre del dia.

Joan Solà, que va acabar sent membre de la Secció Filològica de l'IEC després d'anys i anys de treballar denunciant aquestes mancances, havia inventariat en multitud de treballs els problemes que generava l'excessiva distància entre les construccions espontànies del parlant, ben genuïnes, i les úniques considerades vàlides o correctes per la normativa.

Això afectava tant l'ús de certes preposicions com algunes construccions de relatiu, tant les famoses combinacions de pronoms febles com la licitud de certs usos pleonàstics (és a dir, la coexistència d'un pronom feble i un de relatiu fent la mateixa funció).

El mateix Solà havia dirigit una gramàtica descriptiva (*Gramàtica del català contemporani*, publicada el 2002), que sistematitzava els usos propis de la llengua, sense entrar naturalment en el terreny normatiu, sobre el qual només té competències l'IEC, la nostra autoritat lingüística. Per tant, continuava pendent l'aparició de l'obra de l'Institut, la gramàtica institucional, que prescrivís quins usos eren correctes entre el conjunt de la descripció.

Mentre no apareixia aquesta obra, els llibres d'estil dels mitjans recollien, tal com feien amb el lèxic, les construccions no normatives segons Fabra que podrien arribar a ser-ho amb la futura gramàtica. Aquests usos constituïen les

llicències sintàctiques del diari. Per exemple, entre altres qüestions, el *Llibre d'estil d'El Periódico* postulava l'ús exclusiu de la preposició *per* davant d'un infinitiu amb valor final (seguint la proposta de Coromines-Solà), la contracció *al* (en lloc de la preposició *en*) també davant d'un infinitiu amb valor temporal, el signe d'interrogació inicial (per facilitar la lectura, atès que l'estructura sintàctica del català no permet endevinar quan comença la pregunta des del primer mot), l'ús no preferent de la doble negació, i també algunes combinacions de pronoms febles pròpies de la llengua espontània.

Doncs igual com passava amb el lèxic, moltes d'aquestes llicències sintàctiques també van ser recollides per la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC), apareguda per fi el 2016. Aquestes llicències i moltes altres, perquè la nova gramàtica va ser concebuda, sortosament, partint de la descripció per arribar a la norma. Un enfocament, per tant, plenament coincident amb els criteris que ens han inspirat com a lingüistes a l'hora de definir el model lingüístic del diari.

Aquesta nova gramàtica, molt celebrada pels lingüistes vinculats als mitjans pel seu caràcter obert, jugant sempre entre la descripció i la prescripció, ha fet possible reduir el ventall de les construccions discutides. També és cert, de totes maneres, que d'entrada pot generar certs dubtes a l'hora de posar-la en pràctica, especialment en l'àmbit escolar, on ha de quedar clar què val sempre i què no val mai en el procés d'aprenentatge del codi lingüístic.

Els canvis ortogràfics

Un dels fets més comentats en els cercles filològics quan va aparèixer la nova gramàtica va ser la decisió de l'IEC de separar-ne la part de l'ortografia, que va sortir publicada el juny d'aquest 2017, tot i que ja s'havia aprovat l'any anterior.

Però en canvi des d'un punt de vista mediàtic el que va causar un gran rebombori va ser la reducció dels accents diacrítics (aquells accents que es posen per diferenciar mots que tenen la mateixa grafia) a només 15 (bé, déu, és, mà, més, món, pèl, què, sé, sí, sòl, són, té, ús, vós). (I aquesta polèmica va deixar injustament en segon terme la importància dels canvis de criteri en la concepció de la nova gramàtica, en la qual la 'correcció' de tota la vida va cedir el pas a l'adequació segons el registre).

Val a dir que l'ortografia és una convenció, i en alguns aspectes força arbitrària, però també és veritat que la correcció de la llengua escrita s'hi associa amb una gran força. Això explicaria, doncs, el debat públic, sovint aferrissat, que va suscitar, amb els efectes col·laterals deduibles del començament de la seva aplicació.

Acord dels mitjans

En aquest sentit, la majoria dels mitjans de comunicació vam adoptar l'acord de fer el canvi l'1 de gener d'aquest any. I cap problema. Però és cert que en altres àmbits (ensenyament, editorials, etc.) caldrà un procés de transició més llarg, en el qual hauran de coexistir la convenció antiga i la nova (en llibres de text amb l'ortografia d'abans, antigues novel·les reeditades...).

Sigui com sigui, es tracta d'un canvi anecdòtic pel que fa a la genuïnitat i la identitat de la llengua, que com és sabut es basa molt més en els aspectes fonètics, morfosintàctics i lèxics que no pas en els ortogràfics.

2 El valencià de sempre: enjuntar

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 276

enjuntar

1) Posar juntes diverses persones, animals o coses que no ho estaven. Reunir.
Entre els tres hem enjuntat els diners i ho hem comprat.

També s'empra com a pronominal: *enjuntar-se*. *Tots els dies m'enjunte amb els amics i fem la partideta.*

Els fragments següents són de la rondalla "Esclafamuntanyes", d'Enric Valor:

Els germans hissaren, doncs, la tercera princesa, la qual, a l'arribar al capdamunt, és clar, s'enjuntà joiosament amb les seues germanes.

Em tranquil·litza el vostre oferiment. I ara vull dar-vos un record. (Trau un bellíssim collar de perles i robins.) És un llegat de ma mare la reina, que al cel siga. (Obre dos petits fermalls i el collar queda en dues parts iguals.) Jaseu-ne mig. Bon senyal serà que el puguem enjuntar.

2) Girar la ventalla d'una porta o d'una finestra cap a la posició en què es tanca, però sense arribar a fer-ho del tot. *Enjunta una miqueta les ventalles de la finestra que no entre tanta llum, que aixina no puc dormir.*

En valencià també es diu: 1) ajuntar; 2) ajuntar

La llengua estàndard sol emprar: 1) ajuntar, junyir; 2) ajustar, entretancar

En castellà es diu: 1) *juntar*; 2) *entornar*

3 ¿Per què és inevitable l'ortografia?

Felip Gumbau Morera

Núvol, 11/09/2017

<https://www.nuvol.com/opinio/per-que-es-inevitable-lortografia/>

L'alfabet ideal és aquell en què hi ha una correspondència exacta entre fonemes i lletres, com passa en la paraula *pa*, de manera que cada fonema es representa amb una lletra i cada lletra representa un fonema; és el que es coneix com a *alfabet fonològic*. Els primers en arribar a un alfabet fonològic van ser els fenicis cap a l'any 1000 abans de Crist. Posteriorment, els grecs van copiar el model dels seus socis comercials i van batejar el conjunt de lletres del seu idioma com a *alfabet*, pel nom de les seues dos primeres lletres (alfa i beta). Un poc més tard, els romans van copiar el model grec i van batejar l'alfabet llatí com a *abecedari*, que prové del nom de les seues quatre primeres lletres.

L'*alfabet llatí*, o abecedari, era inicialment fonològic: les lletres A, B, C, D, E, F, G, etc. representaven respectivament els fonemes [a], [b], [k], [d], [e], [f], [g], etc. Les llengües romàniques, que deriven directament del llatí, han seguit l'alfabet de la llengua mare. Progressivament, a causa de l'expansió del cristianisme per Europa en l'Edat Mitjana i de la colonització europea per la resta de continents a partir del 1492, moltes altres llengües del món van adoptar l'alfabet llatí. Però el fet que actualment l'alfabet llatí siga el sistema d'escriptura més utilitzat en el món té una contrapartida notable. Resulta que les llengües romàniques i la resta d'idiomes que fan servir l'abecedari tenen uns quants fonemes que no existien en llatí (el de *lluna*, el de *gel*, el de *baix*...), però eixes innovacions no han anat acompanyades de canvis en l'alfabet llatí, que s'ha conservat pràcticament inalterat des de l'Imperi Romà, durant més de 2.000 anys.

La subordinació de les llengües romàniques i altres idiomes a l'alfabet llatí, sumada a l'existència de fonemes que el llatí no tenia, ha comportat molts problemes a l'hora de representar els fonemes amb lletres romanes. Les principals irregularitats gràfiques que es produeixen en la nostra llengua, per exemple, són cinc: un fonema està representat per més d'una lletra (*cinc* / *sis*, *jardí* / *gerani*...); una lletra representa més d'un fonema (*cap* / *cel*, *pera* / *roba*...); dos fonemes estan representats per una lletra (*taxi*); dos lletres representen un fonema (*bossa*, *xiques*...); i una lletra no representa cap fonema (*hora*). L'existència d'eixes irregularitats, la causa de les quals no entrarem a explicar, obliga a necessitar unes normes per a escriure, que es coneixen com a *ortografia*. Igual que l'ortodòncia servix per a corregir els defectes de les dents, o

l'ortopèdia té la funció de corregir les deformacions del cos, l'ortografia té com a objectiu corregir les irregularitats gràfiques generades per la falta de correspondència entre fonemes i lletres.

En la formació de l'ortografia de cada llengua romànica, duta a terme entre els segles X i XIII, va pesar l'afany de separar-se tan poc com fóra possible del passat, que és una constant en qualsevol normativa. Eixa actuació és fruit de la civilització mateixa, que mira de partir sempre del passat immediat i intenta adaptar-lo al present introduint millores sempre que siga possible. Per això mateix, és inimaginable que els escriptors de l'any 1000 o 1200 pogueren trencar amb el llegat de l'alfabet llatí i, per tant, els problemes ortogràfics eren inevitables. De fet, si haguérem intentat evitar eixos problemes, haguérem caigut en inconvenients més greus: si cada una de les llengües romàniques haguera inventat un alfabet fonològic, malgrat que avui en dia tindríem molta grafia (una transcripció prou simple) i poca ortografia (poques regles), es produiria un trencament dolorós amb els documents del passat i de les llengües veïnes, que esdevindrien intel·ligibles.

Encara que darrere de les anomalies gràfiques de les llengües romàniques hi han no pocs problemes, els usuaris no en són conscients en general, la qual cosa és un bon índex de com és de potent la nostra memòria visual i de com tendim a l'escriptura automàtica, que són les millors tècniques per a dominar l'ortografia. No obstant això, el repte del futur és arribar a un alfabet fonològic internacional, amb què cada un dels fonemes de les llengües del món es correspondria amb una lletra i cada lletra representaria un fonema. Els avantatges serien enormes: podríem llegir i escriure textos en qualsevol idioma sense a penes dificultat, i l'ortografia es limitaria a la conseqüència de les pronúncies dialectals. Ara bé: els intents locals per arribar a una grafia lingüística coherent són un luxe poc productiu en el món actual. Un convenció alfabètica hauria de tindre mires universals i l'haurien de liderar aquelles llengües que han arribat a una ortografia desesperant, com l'anglès o el francès (en francès, per exemple, la o es pot escriure ¡de set o vuit maneres diferents!).

En conclusió, l'ortografia sorgix de la necessitat de corregir les desviacions que s'han produït entre els fonemes i les lletres en les llengües que van adoptar l'alfabet llatí. Diguem que l'ortografia és el preu que cal pagar per haver conservat intacte l'alfabet llatí durant segles i haver-lo fet internacional, cosa que permet la continuïtat amb els documents del passat i la intel·ligibilitat dels textos escrits en este alfabet. L'existència de l'ortografia es pot equiparar a l'existència d'altres irregularitats humanes, com l'any bixest o el canvi d'hora, com l'estretor dels carrers del nucli antic, o com la supremacia dels llinatges masculins. Intro-

duir canvis en una civilització no és fàcil, perquè no són exempts de tensions. De fet, les dificultats per corregir l'ortografia i arribar a un alfabet fonològic internacional són equiparables a les dificultats per reduir al màxim les diverses unitats monetàries (dòlars, euros, iens...). Malgrat tot, el fi és igual de digne com necessari. Vorem què passa en el futur (perdoneu: "passa").

4 Encara que s'amagui, hi ha 'li' inanimats i 'hi' animats

Albert Pla Nualart

Ara, 14/10/2017

https://llegim.ara.cat/opinio/Encara-samagui-hi-inanimats-animats_0_1887411261.html

Els professors de català, per simplificar, tendeixen a dir que el pronom *li* substitueix un CI [complement indirecte] (o datiu) animat i el pronom *hi* un d'inanimat. I encara que aquesta norma en general sigui certa, presenta interessants excepcions.

D'entrada, ens pot resultar estrany el concepte *datiu inanimat*, però quan comparem frases com "A la nena li posarem un vestit alegre" i "A aquesta butaca li posarem una funda llampant", constatem que, sintàcticament, la nena i la butaca fan, si fa no fa, la mateixa funció. Algun purista convertiria l'última frase en "A aquesta butaca hi posarem...", però la nova gramàtica (GIEC) deixa clar (p. 493) que en casos així els dos pronoms són bons. Tant podem dir "Hi donarem una altra capa (a la taula)" com "Li donarem una altra capa" o "Posa-hi sal (a l'amanida)" com "Posa-li sal". Són exemples de *li* inanimat del tot correctes en català. De fet, amb alguns verbs, com *proporcionar* o *concedir*, només *li* és bo: "Al llatí li concedien el dret a tenir gramàtica" (i no "...*hi concedien...").

En els exemples anteriors el *li* pot ser inanimat però el *hi* no pot ser animat: a un nen no *hi* podem posar una jaqueta ni a un pres concedir-*hi* la llibertat. Però això no vol dir que el *hi* no pugui ser mai animat. Per exemple, a "Ens hi van presentar" puc estar dient que ens van presentar a algú, i és un cas clar de *hi* animat. També podria dir "Ens van presentar a ell" però no –amb el mateix sentit– "Ens li van presentar".

En català, com explica molt bé la GIEC (p. 214), quan en una oració hi ha un CD de 1a o 2a persona (*em / ens, et / us*) i un CI de 3a persona, aquest CI no pot ser *li* ni *els*; ha de ser *hi* (o bé un pronom fort). Aquest ús de *hi* com a CI

animat es dona amb verbs que seleccionen CD i CI, com ara *delatar*, *lliurar*, *oferir*, *portar*, *recomanar*, *presentar* o *vendre*.

Amb altres verbs, com *assemblar-se* o *acostar-se*, *hi* i *li* poden alternar, si bé –almenys en els parlars que utilitzen *hi*– és més normal, i sona més genuí, “M’hi assemblo” o “M’hi acosto” que no pas “Me li assemblo” o “Me li acosto”.

5 Entrevista a Marcel A. Farinelli

Maria Cucurull

El Periòdic (Andorra), 26/10/2017

*Llicenciat en història a Florència, màster en Història del Món a la UPF i doctor en Història per la mateixa universitat, **Marcel A. Farinelli** (l’Alguer, 1978) ha publicat dos llibres sobre la seva vila natal: El feixisme a l’Alguer (Angle, 2010) i Història de l’Alguer (Llibres de l’Índex, 2014). Ha escrit també articles sobre la insularitat i d’història contemporània sarda, corsa, catalana i algueresa, en revistes acadèmiques com Recerques, Passato & Presente, Islands Studies Journal i Tiempo Devorado. Ha col·laborat també amb mitjans algueresos, catalans i italians. A més, també és membre del Grup de Recerca en Estats Nacions i Sobirania (UPF). Viu a Barcelona des del 2006 i, actualment, treballa a Casa Vicenç, edifici propietat de MoraBanc.*

–Com va ser un alguerès enamorat de la seva illa va fer cap a Barcelona?

–Quan s’és nascut en una isola, la voluntat d’anar a fora fa part del teu ADN, a més si tens inquietuds. Per la majoria de persones és difícil de creure, perquè és una idea molt comuna que una isola és un lloc feliç, paradisiac, ideal per hi viure. I per un catalanoparlant pot ser que sigui encara més impensable, deixar una joia de ciutat com l’Alguer. Però hi són moltes raons per emigrar. Des de l’Alguer, i tota Sardenya, les persones marxen perquè no troben una bona feina, o perquè van a la recerca d’ocasions per realitzar somnis i inquietuds. Casi tots els amics meus se són fets un període a fora, per estudiar o treballar, i en molts no han tornat. Aqueix tipus de mobilitat, encara que pareixi increïble, és part de la insularitat.

–Malgrat que visquis a Barcelona, m’imagino que els vincles amb Sardenya continuen sent forts.

–Mai deixes de tenir una connexió amb la tua terra, i això funciona sobretot per los que sem nats en una ísola. Hi són totes unes relacions que continuen a te

mantenir lligat a Sardenya, encara que durant mesos no tornis. La família, en primer lloc, i los amics, almanco aquells que hi són encara. Després hi és l'actualitat, la política, la cultura i, en el meu cas, la recerca. Pensa que quan veig un mapa de Europa, o del Mediterrani, la mirada se me va sempre cap a Sardenya, com si fos el centre del món. Crec que és un reflex instintiu, la demostració del vincle que tenc amb aquella isola.

–Et defineixes com “un apassionat de les illes”...

–Les ísoles són la mia passió per dues raons: primer, só un isulà, i segon, des d'un punt de vista d'un historiador, però també d'un geògraf o d'un polític, són molt interessants. Normalment pensem a una isola per hi anar de vacances, per desconnectar de la resta del món, que és la terra ferma o el continent, i la pensem com un lloc sospès en el temps. La història amb la H majúscula, les coses importants, sempre pensem que succeeixin en els continents, on hi són les grans ciutats i los grans estats. Però, el primer estat nació, basat en la sobirania nacional, amb una constitució i governat per una assemblea votada a sufragi universal masculí, és estat aquell organitzat per Pasquale Paoli a Còrsega entre 1755 i 1769. Los Estats Units d'Amèrica i la França revolucionària són venguts després. És només un exemple. A més en el món contemporani, les ísoles són com laboratoris per entendre com afecta la humanitat el canvi climàtic o la degradació de l'ambient, i quines solucions nos poden servir davant d'aqueix repte de la humanitat. A Catalunya se parla de com fer un estat nou, a Kiribati, Tuvalu o les Ísoles Marshall el problema és com fer sobreviure l'estat, i los seus ciutadans, quan la marea farà desaparèixer el territori nacional.

–Quins són els principals interessos d'investigació del Grup de Recerca en Estats Nacions i Sobiranes (UPF)?

–El GRENS és un grup d'estudi format per historiadors, amb trajectòries diverses, però tots interessats en la investigació de les formes estatals i de les dinàmiques territorials i polítiques en estats-nacions que, com Espanya, tenen tensions centrífugues, ja siguin de tendència autonomista, federalista o independentista. Molts dels integrants del GRENS se són interessats a la situació catalana, però no només, ja que se són organitzades activitats dedicades a la independència d'Algèria, al nacionalisme al País de Gal·les, o a la relació entre música i nacionalisme. En el meu cas, a més de me ocupar de Sardenya, me só dedicat a temes relacionats a la vertebració territorial d'Itàlia, a part del goig de poder tractar d'un tema com aquell del rol de la música a Jamaica com a instrument per codificar la identitat nacional. En tot cas, si voleu més informacions tenim una pàgina web amb molts continguts penjats (grens.weebly.com/).

–A grans trets, quina és la situació actual de l'alguerès?

–No és tan bona com se pugui pensar, tampoc és tan crítica, però los catalanoparlants a l'Alguer són una minoria. L'última enquesta d'usos lingüístics, que és del 2015, mostrava dades molt inferiors a aquella del 2004, però és també perquè los criteris que se són utilitzats eren diferents. La realitat és que no hi són los estímuls per parlar alguerès. Normalment sempre só estat optimista, però de quan no tenim una connexió directa crec que no anem bé.

–En quins àmbits trobem més presència de l'alguerès?

–En lo àmbit popular, segons on vas per la ciutat, se pot sentir l'alguerès. Per exemple, la gent del port, los pescadors sobretot, usen l'alguerès. Després se utilitza en los actes realitzats per les associacions que defensen la llengua, o en calqui acte cultural, però sem poc acostumats a emprar lo català de l'Alguer com una llengua oficial. No vas a l'ajuntament a fer un tràmit parlant en alguerès, los polítics no l'utilitzen, almanco que no sigui per enviar un missatge a los germans catalans. Mos falta un poc d'acostumança d'usar la llengua com si fos normal.

–L'enllaç entre Catalunya i l'Alguer mitjançant vols econòmics ha ajudat a incrementar l'ús de la llengua algueresa?

–Sí, ne só convençut. Sense aquellos vols, penso que jo tampoc parlaria ara en català. Eren una bona raó per parlar la llengua, i per l'estudiar. Amb la falta de connexió directa, i la consegüent baixada del turisme catalanoparlant, es perdrà interès.

–Els joves tenen voluntat real de normalitzar la llengua algueresa?

–Aqueixa de la normalització és una qüestió que és molt important, i que però sempre ha provocat divisions i discussions entre les associacions. Sincerament jo, ara, no sé si los joves són conscients de la necessitat de fer una normalització, i de com la fer.

–I per acabar, com veuen Andorra els algueresos?

–Jo crec que són pocs los que, estant a l'Alguer, pensen en Andorra. Malgrat l'Alguer sigui agermanada amb Encamp, queda molt distant. Pensem que, fins que no se són establerts los vols directes a Girona, i després a Barcelona, el contacte amb Catalunya era cosa de pocs. La relació amb Andorra és molt dèbil, malgrat és menester que los dos, com a territoris de parla catalana molt petits, estableixin més contacte. Pot ser que Andorra era més present a l'Alguer quan Ràdio Nacional d'Andorra, a través de l'algueresa Ràdio Onda Stereo, emetia el programa "Estira la llengua", on jo teniva una secció. També los algueresos fem l'error de pensar que Barcelona, i per extensió Catalunya, és tot. I no, hi són les Balears, València, la Catalunya del Nord i, per cert, Andorra.

6 “En español, por favor”

Rudolf Ortega

El País, 08/11/2017

https://cat.elpais.com/cat/2017/11/08/catalunya/1510157656_402755.html

Serà difícil argumentar això, a veure si me'n surto. Sonen les trompetes de l'apocalipsi perquè els funcionaris de Madrid han desembarcat a les dependències de la Generalitat i s'han posat a demanar informes en castellà. Donava la notícia Isaac Meler a *Nació Digital*, que subratllava, segons fonts dels funcionaris consultats, que la demanda de l'ús del castellà es feia en vistes a una millor comprensió des de Madrid, i “amb amabilitat, això sí”. L'amabilitat per davant de tot, sí, tot plegat recorda molt la cèlebre instrucció del Consell de Castella de 1716 als corregidors de Catalunya: “Pondrá el mayor cuidado en introducir la lengua Castellana, a cuyo fin dará las providencias más templadas, y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuidado”. Les analogies surten soles.

Deia que sonen les trompetes de l'apocalipsi perquè de seguida s'ha interpretat la mesura com l'antesala de la castellanització de l'administració catalana i, acte seguit, de Catalunya sencera. A Twitter el polític Jordi Muñoz parla d'“una humiliació que no hauríem d'acceptar”, mentre que la cupaire Mireia Boya ho qualifica de “155 a la llengua catalana” amb el hashtag #Nopassaran per indicar que la llengua és una línia vermella. Val a dir que la protesta és legítima, inclús diria que forçosa, però no importen ara tant les conseqüències que pugui tenir aquesta mesura inicial –està per veure si n'hi haurà derivades que estenguin l'ús del castellà– com el que significa que uns funcionaris de Madrid demanin per favor la traducció. S'ha produït un canvi de marc mental.

Trenta-quatre anys de normalització lingüística (posem el comptador l'any 1983, quan es va fer la primera llei del català) han permès fer arrelar la idea que la llengua de l'administració és la catalana, sense matisos ni vacil·lacions, i d'això es lamenten precisament partits minoritaris al Parlament. Ja l'any 1978, sota la presidència de Josep Tarradellas (ves per on, figura reivindicada ara per partits minoritaris al Parlament) es va privilegiar el català en el primer Reglament de Règim Intern de la Generalitat i des de llavors l'avenç de la llengua en els usos administratius autonòmics i locals ha estat imparable.

Què vol ara aquesta gent? Doncs entendre les coses, a partir d'un nivell de relació amb Madrid que no és nou a les reivindicacions clàssiques del català-

nisme. L'Estatut de Núria, aprovat en referèndum el 2 d'agost de 1931 (i avançant-se cinc mesos a la formulació de cooficialitat que acabaria sancionant la Constitució republicana), establia que “La llengua catalana serà l'oficial a Catalunya, però en les relacions amb el Govern de la República serà oficial la llengua castellana”, una formulació que, de fet, va donar a la llengua el període més llarg d'oficialitat única de la seva història moderna. Ara sembla que tornem al mateix punt, a l'ús del castellà només en les relacions amb l'Estat, en un paper que s'intueix subsidiari, instrumental i –esperem– circumstancial.

Ara bé, que els funcionaris estatals no esperin meravelles pel que fa a l'estil de redacció, ni als possibles errors de traducció que trobin als informes. Tal com proposen molts tuitaires, no seria mala idea recórrer a sistemes de traducció automàtica per fer la feina, que possiblement no hi ha temps ni recursos suficients per entretenir-se a duplicar la documentació que, no cal dir-ho, s'ha de fer per llei principalment en català. La normalització del català a l'administració, fins a assolir uns estàndards de qualitat lingüística òptims, ha estat un procés llarg i econòmicament costós, amb inversió en materials, recursos lingüístics i professionals de la llengua que ara mateix és difícil de fer virar cap a la llengua espanyola si no s'hi destinen també els recursos necessaris. No demanis peres a l'om.

Tot té un risc, però. Com si ho veiés, tard o d'hora trobarem els informes en castellà convenientment filtrats a la premsa per denunciar la imperícia en aquesta llengua, i esclar, l'adoctrinament totalitari.

Vegeu també, del mateix autor, [El castellà està discriminat? Canvia la llei!](#) (14/11/2017)

7 Francesc de B. Moll: el rescatador de mots

Bernat Joan i Marí

Diario de Ibiza, 10/10/2017

<http://www.diariodeibiza.es/opinion/2017/10/10/francesc-b-moll-rescatador-mots/945109.html>

Avui, dia 10 d'octubre, fa anys del naixement de l'insigne filòleg Francesc de Borja Moll. El llinatge és universalment conegut ni que siga perquè va lligat al *Diccionari Català-Valencià-Balear*, popularment anomenat l'Alcover-Moll. Les persones més interessades en qüestions de lingüística general i, més concreta-

ment, en qüestions de llengua catalana, a més, el poden conèixer com un dels grans rescatadors de mots de la nostra llengua.

Voldria fer una reflexió sobre la importància del diccionari Alcover-Moll. Es tracta d'un diccionari pràcticament únic a Europa (únic si es refereix a una sola llengua, comparable amb d'altres que, emperò, són plurilingües): al *Diccionari Català-Valencià-Balear* hi podem trobar un compendi absolutament extraordinari de la llengua catalana, comptant-hi, fora de tota la terminologia estàndard (que podem trobar al diccionari general de la nostra llengua), termes que han anat desapareixent al llarg de la història, o termes que es diuen només a llocs recòndits del nostre domini lingüístic. A l'Alcover-Moll hi és tot, amb acoloriment i exhuberància. Com que tenim un tresor d'aquestes característiques entre nosaltres, i ja hi estam habituats, no en feim el cas que caldria. Per això pens que hem de saludar la iniciativa del II Dia de Francesc de Borja Moll, dedicat a donar a conèixer l'obra del filòleg menorquí, amb forta implicació de la societat civil, dels mitjans de comunicació i dels centres d'ensenyament.

Francesc de Borja Moll, quan tenia tot just catorze anys, va conèixer mossèn Alcover. Alcover havia anat a fer una xerrada al seminari de Ciutadella, on Moll estudiava, i va quedar fortament impactat pel canonge manacorí. L'impacte es devia, fonamentalment, al fet que Alcover li feia avinent els valors de la llengua que parlava habitualment. Segons confessa el mateix Moll, com que tenia afició a la lectura, sabia de l'existència de Jacint Verdaguer o de Miquel Costa i Llobera, però mai ningú no n'hi havia parlat a l'educació reglada. Antoni Maria Alcover li obria les portes d'un món nou i pròxim, que, a més, era el seu. Tots els que hem viscut durant el franquisme (encara que no hagi estat durant molt de temps) podem apreciar l'impacte que va tenir la desalienació, l'autoreconeixement, el descobriment de la llengua i la cultura pròpies.

Moll no va fer estudis universitaris, però realitzà un autèntic màster en Lexicologia al costat de mossèn Alcover. Ben aviat va esdevenir el seu col·laborador, i Alcover el va preparar a consciència (fins i tot enviant-lo a estudiar Lingüística a Alemanya) perquè continuàs la seua obra, l'obra del Diccionari. De fet, Francesc de Borja Moll va tenir ocasió de conèixer i tractar els grans mestres de la Romanística: H. Meyer-Lübcke, Bernhard Schädell o Leo Spitzer. Tot plegat li va donar una sòlida formació com a lingüista i li va permetre d'acarar el final de la realització de l'obra del diccionari.

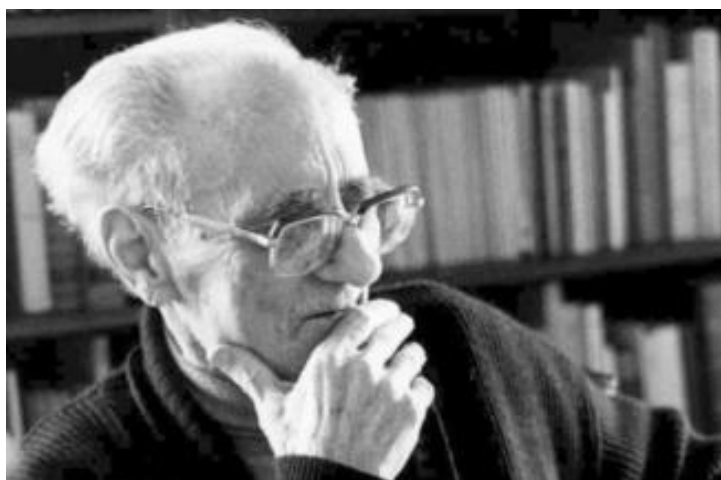
Francesc de Borja Moll va contribuir com ningú altre a això que podríem anomenar 'ecologia lingüística'. Va estudiar les variants pròpies de la llengua catalana a les nostres illes, va adequar una gramàtica per escriure català

estàndard, perfectament normatiu, a partir de les variants pròpies; i, sobretot, va recollir mots, feixos de mots, lligalls i lligalls de mots en una obra ingent, immensa. Moll, en aquesta tasca va formar, fins a la mort d'Alcover l'any 1932, una curiosa parella amb el canonge mallorquí. Mentre Alcover era un personatge sanguini, dràstic, contundent, de vegades fins i tot excessiu, Francesc de Borja Moll era bonhomíós, potser una mica càndid, tranquil, cercador sempre del compromís i de l'acord, suau en les formes però amb conviccions de pedra picada en el fons.

Hem parlat de la tasca de Moll com a filòleg, però també ens hauríem de referir, per ser justos, a la seua tasca com a dinamitzador cultural (per dir-ho en termes d'avui dia). Va tirar endavant l'Editorial Moll, que estava especialitzada en llibres per ensenyar llengües, però que també tenia col·leccions d'assaig, de narrativa, de poesia... i que ha estat un referent per a la cultura catalana de la segona meitat del segle XX i principis del segle XXI. Va participar activament en la fundació i la implantació de l'Obra Cultural Balear, durant la fosca etapa franquista, i va contribuir a sembrar la llavor d'un activisme que mai no l'abandonava.

I va deixar una nissaga de persones que varen continuar la seua feina, sense abandonar mai, com diria Mestre Fabra, ni la tasca ni la idea. D'entre tots ells, voldria fer esment particular de la seua filla, Aina Moll, que fou la primera directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, després de la recuperació de la democràcia i de l'autonomia.

Avui les escoles celebren el II Dia Francesc de Borja Moll amb una activitat que ha estat batejada amb el terme 'Rescatamots'. Res més escaients. Cap homenatge millor per aquell 'homenot' (en terme afectuós de Josep Pla) que va dedicar a la seua vida a "preservar-nos els mots", que és com dir, a preservar-nos a nosaltres mateixos. Recordem, idò, el gran filòleg, però també el gran activista i, sobretot, l'humanista integral que fou Francesc de Borja Moll.

8 Estar tret i estar posat

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 09/10/2017

Tret és un vocable que dóna per a molt. En principi és el participi del verb *traure*, amb les formes flexionades *treta*, *trets*, *tretes*: “Ja has tret la roba d'hivern de l'armari?”, “Les creïlles ja les he tretes del perol”. És també paraula sinònima de *tir*, ‘descàrrega d’una arma de foc o una altra que llança projectils’: “S’ha sentit un tret (o *tir*) en el bosc”. Té també el significat de ‘distància entre dos punts, espai de temps entre dos moments, diferència de sentits’: “D’ací a casa hi ha un gran tret”, “Del dit al fet hi ha un gran tret”. En este significat, en castellà, *trecho*.

També conté les accepcions de ‘línia o facció del rostre’, ‘qualitat significativa o característica’ (en castellà, *rasgo*): “Té els mateixos trets que el germà major”, “No poden negar que són pare i fill, tenen els mateixos trets de pillastres”, “Un dels principals trets del nostre clima és l’excessiva humitat”, “Un tret molt peculiar del caràcter de molts valencians és el meninfotisme”. Quan no afecta la butxaca, és clar, en això alguns estan molt trets a omplir-se-la. “El programa d’eixe partit és, a grans trets, la moderació i el pragmatisme”.

Tret també és l’element significatiu, i molt genuí, de locucions com *tret de* i *tret que*, que tenen el significat de ‘llevat de’, ‘llevat que’, ‘exceptuant’, ‘fora de’, ‘a excepció de’: “Tots heu aprovat, tret d’Ignasi i Ferran”, “Arribarem a hora, tret que el tren es retarde”, “Tret del tema que ja saps, de totes les altres coses, podem parlar”. *Tret* també pot fer d’adjectiu en una accepció molt nostrada que fa referència a les qualitats de ‘destre, hàbil, posat, aveat en una activitat’: “No estic molt tret en el maneig dels whatsapps”, “El brodat de la camisa cus-lo tu, que estàs més treta en això”. Alguns dels corruptes convictes i confessos, o no confessos, estaven ben trets en enginyeries financeres.

El vocable *posat* també té diversos significats. Igual que *tret* és també un participi. En este cas, del verb *posar*; per exemple: “T’has posat la jaqueta al revés”, em va dir un amic un dia d’anar ben mudat, i és que l’americana en qüestió pareixia igual a l’endret que al revés. *Posar* no l’hem de confondre amb *ficar* ni amb *pondre*, significats que ja hem tractat en esta columneta, i que segurament tornarem a tractar. A més de la seua funció com a participi, també conté altres accepcions, com ara ‘aire que algú es dóna o afecta davant d’un altre, especialment per a donar-li a entendre alguna cosa’, ‘adoptar una postura determinada, més prompte falsa’: “El seu posat de persona íntegra ja no ens enganya”, “El

seu posat d'intel·lectual no era gens creïble". En castellà, un vocable semblant quant al significat pot ser *pose*. També tenim la locució *estar posat*, que té el sentit d'"estar acostumat a fer o a aguantar alguna cosa": "Les campanes no em molesten, ja estic posat a sentir-les", "Estic posat a alçar-me de bon matí".

9 “Parlar de llengua com a signe d'identitat és un senyal que estem en un procés d'extinció”

Eugeni Gregori-Climent entrevistat per **Sixto Ferrero**

Diari La Veu, 07/10/2017

<https://www.diarilaveu.com/entrevista/76827/eugeni-gregori>

La facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València acull demà el I Congrés de materials per a una visió sociolingüística de la societat valenciana, organitzat pel Grup de Sociolingüística de València. L'esdeveniment lingüístic servirà per a posar sobre la taula la vitalitat de la llengua en l'actualitat, així com per a alertar la ciutadania davant la possibilitat que el valencià acabe desapareixent "en dues generacions", resalta Eugeni Gregori-Climent.

Aquest congrés retrà homenatge a Lluís V. Aracil. En quina mesura són considerades actualment les seues aportacions en el camp de la sociolingüística?

El pensament sociolingüístic d'Aracil i la seua obra encara no ha penetrat en la societat valenciana.

Per què no ha penetrat?

És molt complicat d'explicar, però el que sí que cal dir és que una societat que té en l'ostracisme Aracil no només no és una societat lliure, sinó que no és digna de considerar-se com a tal.

Quins aspectes abordarà aquest congrés?

El congrés planteja, a partir de les anàlisis que compartim, una presa de consciència personal i col·lectiva. És a dir, posa sobre la taula el que va dir Joan Fuster: "Els valencians estem en el perill immediat de perdre l'idioma...". Normalment de les preses de consciència ixen les accions conseqüents. Si no ixen vol dir que alguna cosa no s'ha fet bé, però, tot i això, tenim l'opció que una persona decidisca llançar-se a l'acció i començar a parlar valencià i que

siga seguida per d'altres. Per tant, la idea és que es prenga consciència de la situació actual.

Consciència al voltant de la llengua?

No, jo no parle de llengua. Parle de la situació nostra com a gent. Hi ha un *quid pro quo* malèfic. Aracil va dir: "Quan la llengua és algú, la gent no és ningú. La personificació de la llengua és la despersonalització dels parlants". Parlar de llengua com a signe d'identitat és un senyal que estem en un procés d'extinció.

S'abordarà el fet que la llengua no és un tret identitari?

Parlar d'identitat és un símptoma que no existim. La gent que existeix no té preocupació per la seua identitat. Vivim en un àmbit de reclusió, instal·lats en la revolució; per tant, la preocupació per la identitat és obsessiva.

No creu que eixa preocupació és ocasionada per la presència d'un enemic extern que amenaça la identitat dels altres?

Vivim en un submón i ho fem perquè tampoc no hem assumit la responsabilitat d'existir. Aleshores, no hi ha cap enemic exterior hui en dia. El fet de viure en eixe submón origina una preocupació per la identitat, pel mateix fet d'existir. Si nosaltres no apostem per l'ús, no existim i, per tant, estarem sempre preocupats per la identitat. Però si passem a fer servir la llengua i a existir canviarem les normes, existirem, i, en fer-ho, la preocupació desapareixerà. La identitat és ferma quan existeixes. El que tinguem com a conseqüència d'estar en un submón és inseguretat deontològica i existencial. Imaginem una estructura familiar opresiva en la qual un dels seus membres va al psicòleg i fa una teràpia. Si no canvia l'estructura, l'individu estarà sempre en teràpia i amb problemes d'identitat, però, si fa un procés d'apoderament, canviaran les estructures i potser ja no li caldrà el psicòleg perquè ja no tindrà problemes identitaris.

Aquest congrés no pretén ser acadèmic. Per què es planteja fora d'aquest àmbit?

Senzillament perquè no volem aquesta empara. Volem incidir en la presa de consciència, en la nostra primerament i després en la dels parlants que vulguen vindre. L'acadèmia és pura erudició i tampoc crec que estiga en condicions d'acollir un congrés com aquest quan encara no ha assumit el pensament d'Aracil.

Malgrat això, comptaran amb intervencions del president de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, Ramon Ferrer, i del director del Departament de Filologia Catalana de la UV, Emili Casanova, entre d'altres.

Nosaltres mantenim el diàleg amb l'acadèmia, però el que volem és eixir d'eixe àmbit per a incidir en un procés de presa de consciència.

En les ponències s'abordarà també el procés d'extinció. Com es troba actualment aquesta qüestió?

No hi ha unilingües i el bilingüisme és unilateral, ja que només el practiquem nosaltres. Fem un ús restrictiu (de la llengua), ja que a la mínima de canvi parlem castellà, que és la llengua pública. Això fa que el valencià no siga necessari. Què passa? Que també crea la sensació que no és pràctic i, aleshores, la gent, que sí que ho és, abandona el valencià, que sols és mantingut per la gent conscienciada. A dia de hui podem dir que València capital està perduda, mentre que Alacant fa temps que es va perdre i a Castelló de la Plana continua predominant el castellà. A les ciutats d'entre 30.000 i 40.000 persones com ara Sagunt, Gandia o Alzira, l'extinció està molt avançada. Alcoi i Alzira tenen la capa alta castellanitzada i a Elx només queden alguns barris valencianoparlants. Si a tot plegat afegim la immigració antiga i la nova, què tenim? Que estem en un refugi d'una presó. Als pobles sí que es parla, però són un refugi. Després hi ha ciutats com Torrent, Alaquàs o Quart que tenen una estructura de corona on el poble s'ha quedat dins i la immigració l'envolta.

En quant de temps es produirà una extinció definitiva?

En dos generacions. En dos generacions ja serà irrecuperable. Estem en un procés de desintegració de la comunitat lingüística que va començar amb Germana de Foix, després de la Guerra de Germanies. El problema principal no és el procés, sinó no tindre consciència d'aquest i no engegar-ne un de real sobre normalització lingüística. Eixe és el problema, cal una revolució sociolingüística

Quines solucions hi ha?

Parle per mi, però caldria crear un moviment d'ús que es diguera 'Dignitat humana ja'. El discurs de la identitat no porta enlloc i radicalitza el sobiranisme, però crec que ni la independència frenarà l'extinció. Això correspon a la mentalitat existencialista, però el que ací no hi ha hagut és una mentalitat sociolingüística, que és la mentalitat d'Aracil, perquè no s'ha introduït en la societat. Jo he volgut introduir Jean-Paul Sartre, qui diu que primer és l'existència i després l'essència. Nosaltres practiquem el "som, som, som". Sartre diu "Som el que fem" en un discurs de la dignitat humana, on no només s'han de reclamar drets, sinó també assumir deures amb els nostres avantpassats i amb els qui estan per vindre; tindre coratge i responsabilitat per a fer una comunitat lingüística en peu d'igualtat, moderna, viable i ben equipada, com les altres comunitats lingüístiques europees, que aprenga de les altres i escometa problemes que afecten tota la humanitat, com diria Lluís Aracil. És un canvi de mentalitat el que preconitzem. Eixe moviment hauria de canviar les normes d'ús. Per exem-

ple, el voluntariat produeix coneixement, però no produeix el canvi de les normes d'ús.

I no és això el que pretenen les noves normatives de política lingüística que impulsa la Conselleria?

La cooficialitat no frena el procés de substitució. Això ho demostre i vull discutir-ho en la ponència que faré en el congrés.

Convé no ser bilingües?

Això produeix coneixement. Però el que cal és un nou procés. El Decret de Plurilingüisme? Molt bé! Coneixement de tres llengües. Però ens mantindrem en l'àmbit de reclusió. No eixirem si no canviem les normes. Què deia Aracil? Cal crear necessitats d'ús. Trencar les normes d'ús social. Hi haurà molt de coneixement, però si crees necessitats d'ús crees necessitat d'aprenentatge i entres en un cercle viciós. Des de la Llei d'Ús hi ha competència lingüística, però no comunicativa perquè no l'usem.

Aleshores la responsabilitat de crear l'ús és dels valencianoparlants?

Evidentment. És el que diu Vicent Moreno: "Deixar de ser valencianocallants".

En la seua ponència dissertarà sobre la relació de Sartre i els valencianoparlants. Com és aquesta relació?

A través dels exemples de la jove coqueta, l'indígena algerià o el bilingüista valencià dels anys 60, arribe a la conclusió que cal abandonar el victimisme i assumir autocríticament la nostra responsabilitat en el procés d'extinció. Ací tots tenim culpa i no paga la pena pensar que tenim enemics interns o externs si a l'hora de la veritat els valencianoparlants deleguem la nostra responsabilitat i davant una situació comunicativa en en què hi ha implicat un castellanoparlant canviem de llengua. No podem deixar-li tota la feina a la Conselleria, no? Hi ha iniciatives que no poden sorgir mai del poder.

Vegeu també "[El futur de la llengua catalana a debat](#)", per Lourdes Garcia (*El Temps*, 11/10/2017)

► **III Trobada de Professorat de Valencià: "Ensenyar i estimar el valencià amb les eines presents i de futur"**. Alzira, 1 i 2 de desembre de 2017. Casa de Cultura d'Alzira (c. Escoles Pies).